

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij enkele fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake de brief d.d. 24 augustus 2016 bevattende de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken («Gymnich») van 2 en 3 september 2016. Tevens is voor dit Schriftelijk Overleg geagendeerd: het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 18 juli 2016 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1648).

De voorzitter van de commissie,
Eijsink

De griffier van de commissie,
Van Toor

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 2 en 3 september 2016. De leden van de VVD-fractie hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de agenda van de Minister voor de Raad Buitenlandse Zaken volgende week en hebben daarover nog een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de fractie van D66 hebben eveneens nog enkele vragen en opmerkingen.

Turkije

Op woensdag 24 augustus ontving de Kamer antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid Ten Broeke over het interview met de Turkse zaakgelastigde in Nederland (kenmerk 2016Z15166). Het lid Ten Broeke verzocht hierin onder meer om een beoordeling van diverse uitspraken van de Turkse zaakgelastigde. Ook is gevraagd of de Minister bereid is enkele zaken aan de orde te stellen. Helaas zijn deze vragen onbeantwoord gebleven. De leden van de VVD-fractie vernemen graag of de Minister bereid is vragen 3 t/m 7 alsnog, bijvoorbeeld in dit schriftelijk overleg, te beantwoorden.

Verder zijn de leden van de VVD-fractie bezorgd over de veiligheid op de Incirlik Air Base. Niet alleen oproepen vanuit de Turkse samenleving om nucleaire wapens te nationaliseren, maar ook de in toenemende mate anti-Westerse houding vragen om extra maatregelen om de veiligheid van personeel en materieel van de NAVO te garanderen. Kan de Minister een laatste stand van zaken geven over de situatie aldaar en de laatste ontwikkelingen op, dan wel rondom, de Incirlik Air Base?

Tot slot ontvangen de leden van de VVD-fractie graag een appreciatie van de recente Turkse inval in Syrië. De Turkse regering meldde de aanval te openen op ISIS, maar de VVD-fractie kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de inval vooral bedoeld was om Koerdische strijdgroepen in Noord-Syrië te saboteren, in het bijzonder uit angst voor een groeiend aaneengesloten gebied onder Koerdisch bestuur aan de Turkse grens. Hoe beoordeelt de Minister deze situatie? En zijn er indicaties dat de Turkse regering andere rebelligroepen ondersteunt bij de strijd tegen Koerdische strijdgroepen?

De leden van de SP-fractie blijven heel grote zorgen houden over de nasleep van de coup in Turkije. Vele tienduizenden vermeende aanhangers van Gülen zijn opgepakt en/of ontslagen. In de brief schrijft de Minister dat het kabinet de Turkse autoriteiten meermaals en helder aangegeven heeft dat er grenzen zijn aan hoever de Turkse autoriteiten kunnen gaan in de nasleep van de coup. Daar voegt de Minister aan toe dat het begrijpelijk is dat Turkije maatregelen neemt tegen coupplagers, maar dat dit nooit reden mag zijn om de beginselen van de rechtsstaat en democratie overboord te gooien. De leden van de SP-fractie delen deze opvatting maar voegen daar aan toe dat nu al klip en klaar is dat de beginselen van de rechtsstaat en democratie in Turkije overboord worden gegooid. Is de Minister dat met deze leden eens? Mensenrechtenorganisaties stellen immers dat het internationaal recht in Turkije op grote schaal wordt geschonden. Deelt de Minister de zorgen hierover?

Wat de mogelijke invoering van de doodstraf in Turkije betreft, stelt de Minister dat de doodstraf onder geen beding te verenigen is met het Turkse toetredingsperspectief tot de Europese Unie. De leden van de

SP-fractie delen deze opvatting, maar vragen de Minister ook aan te geven wat nog meer onverenigbaar is met het toetredingsperspectief. Anders gevraagd, verbindt het kabinet dan wel de EU op het gebied van de mogelijke toetreding van Turkije enkel gevolgen aan de invoering van de doodstraf? Zo ja, waarom is hiervoor gekozen?

De Minister stelt verder dat indien de huidige zorgelijke ontwikkelingen in Turkije met betrekking tot de rechtsstaat doorzetten het kabinet zich zal inzetten voor het korten van pre-toetredingssteun voor Turkije. De leden van de SP-fractie vragen de Minister hier nader te duiden wanneer grenzen worden bereikt en maatregelen worden genomen.

Met betrekking tot Turkije hebben de SP-leden nog vragen over de recente Turkse militaire handelingen in buurland Syrië. Kan de Minister aangeven welk beeld hij heeft van het Turkse optreden? Wat is het doel van de militaire operatie? Is er een basis voor in het internationaal recht, aangezien Syrië de invasie veroordeelt? Steunt Nederland de Turkse operatie politiek? Moeten de opmerkingen van Duitse zijde geïnterpreteerd worden als politieke steun voor het Turkse optreden, ook daar waar het militaire handelingen tegen Koerdische strijders in Syrië betreft? Deelt Nederland het standpunt van Duitsland? Deelt de Minister de opvatting van de SP-leden dat het Turkse optreden vooral gericht is tegen Koerdische strijders in het noorden van Syrië – strijders die juist zij aan zij met de Amerikanen vechten tegen IS? Is de Minister van opvatting dat Turkse militairen het strijdtoneel in Syrië per direct dienen te verlaten? Zo nee, waarom niet? Hoe beoordeelt de regering de eis van de Amerikanen aan de Syrische Koerden dat zij zich moeten terugtrekken tot de oostelijke oever van de Eufraat? Waar is deze eis op gebaseerd?

De leden van de D66-fractie hebben ernstige zorgen over de recente ontwikkelingen in de strijd tegen IS, in het bijzonder de rol van Turkije daarin. De genoemde leden vragen de Minister in te gaan op de berichten dat Turkije een grondoffensief in Syrië is begonnen. Klopt dit, zo vragen deze leden. Waren alle partners van de anti-ISIS coalitie op voorhand op de hoogte gesteld van deze actie van Turkije? Ook vragen de genoemde leden de Minister nader te duiden tegen wie deze actie is gericht. Strijdt Turkije tegen IS, tegen het regime van Assad of toch vooral tegen de Syrische Koerden, die ook een belangrijke bondgenoot zijn in de strijd tegen IS? De genoemde leden merken daarbij op dat het offensief van Turkije in woord en daad is ondersteund door de Verenigde Staten. Betekent dit dat alle partners van de anti-ISIS coalitie deze actie ondersteunen? Wat is het standpunt van Nederland op dit punt? Ook ontvangen de genoemde leden graag een nadere uiteenzetting op de vraag hoe deze recente actie van Turkije en de VS zich verhoudt tot de steun die Nederland, en andere landen, geven aan de Koerdische strijdkrachten. Is de anti-ISIS coalitie eensgezind over wie vriend en vijand is in dit complexe conflict? Zijn de Syrische Koerden een partner in de strijd tegen IS of niet?

De leden van de D66-fractie willen tevens graag een nadere uiteenzetting van de Minister over de positie van president Assad. Is de Minister nog steeds van mening dat Assad geen onderdeel van de oplossing kan zijn? Op welke wijze heeft de Minister de afgelopen weken gewerkt aan zijn eerdere pleidooi om de druk op Assad op te voeren? (De Volkskrant, 1 augustus 2016, «Hulp aan Aleppo heeft nu de hoogste prioriteit»). Op welke wijze heeft de Nederlandse regering zich er voor ingezet dat daadwerkelijk hulp is geleverd aan de bevolking van Aleppo? Is de Minister bereid te ijveren voor noodhulp door de lucht, dat wil zeggen via voedseldroppings? Op welke wijze wilt de Minister, samen met andere EU-lidstaten, gehoor geven aan de eerdere oproep van de Hoge Vertegen-

woordiger van de EU om hulp toe te laten tot Aleppo? (18 augustus 2016, «Declaration by the High Representative on behalf of the European Union on Syria and the situation in Aleppo»). Welke mogelijkheden zijn er om dit ook daadwerkelijk te doen?

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de ontmoeting tussen de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BuHa-OS) en haar Turkse collega Nihat Zeybekci. De genoemde leden constateren dat tijdens deze ontmoeting is gesproken over de handelsrelatie tussen Nederland en Turkije en politieke spanningen in Turkije. De genoemde leden willen graag weten of de mensenrechten in Turkije ook expliciet aan bod zijn gekomen. Stond dit onderwerp op de agenda, en zo nee, waarom niet? Heeft de Minister voor BuHa-OS het ongenoegen van de Nederlandse regering kenbaar gemaakt over de acties van de Turkse autoriteiten in nasleep van de coup poging? Zijn deze acties, zoals het oppakken van journalisten en het ontslaan van rechters, veroordeeld? Is tevens expliciet gesproken over mogelijke herinvoering van de doodstraf door Turkije en daarbij kenbaar gemaakt dat dit strijdig is met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens? Zo nee, waarom niet?

Minsk-proces

Met betrekking tot de Minsk-afspraken betreffende het conflict in het oosten van Oekraïne schrijft de Minister dat deze tot nu toe niet tot nauwelijks zijn geïmplementeerd. Vanwege de soms snel en hoogoplopende spanningen tussen Oekraïne enerzijds en opstandelingen dan wel Rusland anderzijds blijft een politieke oplossing van het allergrootste belang. De leden van de SP-fractie vragen de Minister daarom aan te geven in welke mate de verschillende partijen in het conflict de Minsk-afspraken niet naleven.

De leden van de D66-fractie zijn bezorgd over de voortdurende strijd in het oosten van Oekraïne. Ook vandaag de dag vallen nog doden en gewonden. De implementatie van de Minsk-akkoorden vordert nauwelijks en er is amper zicht op enige vooruitgang. Nederland spant zich vooral in om de EU-eenheid te bewaren. Kan de Minister toelichten welke landen een ander standpunt aanhangen dan Nederland? Ook willen de genoemde leden graag weten op welke wijze concreet wordt gewerkt aan de-escalatie van het conflict.

EU Global Strategy

De leden van de D66-fractie vinden het positief dat nader zal worden gesproken over deze nieuwe veiligheidsstrategie van de EU. De Minister merkt op dat rekening moet worden gehouden met «mogelijke gevolgen van een vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU». De genoemde leden ontvangen graag een nadere duiding op dit punt. Welke mogelijke gevolgen zijn er en hoe wordt daar op geanticipeerd? Wat zijn de consequenties voor bestaande samenwerkingsverbanden, zo vragen deze leden.

Jemen

Hoewel het niet op de agenda van de aanstaande Raad Buitenlandse Zaken staat, vragen de leden van de SP-fractie toch aandacht voor de erbarmelijke omstandigheden in Jemen, waar Saudi-Arabië alweer anderhalf jaar lang een militaire operatie uitvoert met desastreuze gevolgen. In het verleden heeft Nederland een poging ondernomen om te komen tot onafhankelijk onderzoek naar schendingen van het internati-

onaal recht door alle partijen in het conflict. Dat initiatief werd door invloedrijke westerse landen om zeep geholpen. Vanwege de voortdurende oorlogsmisdaden, vooral van Saudische zijde, vragen de leden van de SP-fractie de Minister of hij mogelijkheden ziet om een nieuwe poging te doen om te komen tot een dergelijk onderzoek, eventueel met andere gelijkgestemde EU-landen. Zo nee, waarom niet? Is de Minister verder bereid EU-landen die Saudi-Arabië steunen bij de oorlog tegen Jemen, bijvoorbeeld door wapenleveranties, hierop aan te spreken? Zo nee, waarom niet?